

tom, hogy a szóbanforgó olvasótábor értékrendje a keresztény értékrend egy világias (kriptokeresztény) variánsa. Ami pedig a József Attila Gimnáziumot illeti – mint "közeli ismerőse" – a legrosszabb időkben is jónéhány keresztény tanárral működő iskolát látok benne, a jócskán szekularizálódott főváros keresztény vonásokkal máig jellemezhető mikromiliójében.

A többi írás is értékes: a kissé bombasztikusan hangzó és mégis igaz "a jó könyvtár a demokrácia és a humánus szabadegyeteme" kijelentéssel befejeződő Szocializáció és a könyvtár és az 1988–89 fordulójáról tudósító, politológiai ihletettséggű Helyi társadalom és a könyvtár című is. Kár, hogy a végszó túlon túl visszafogott ahhoz képest, hogy a szerző e könyvében jócskán túllőtt a célon. Vagyis tette a dolgát, mint életünk értelmét kereső értelmiségi. Túllőtt a célon, hogy olvasói is kedvet kapjanak ilyesmire: olvasni, értelmezni, továbbgondolni azt, amit Nagy Attila ebben – a felelős kiadói ráció által erősen megkarcsúsított és a rút kiskacsa jelmezébe öltöztetett – könyvecskében asztalunkra tett.

(Nagy Attila: Keresik életük értelmét? Olvasás – könyvtár – szocializáció Országos Széchenyi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertan Központ, 1991)

KAMARÁS ISTVÁN

A magyarságtudomány kézikönyve

A hungarológia (magyarságtudomány) fogalma viszonylag rövid története ellenére többféle értelmezést ért már meg. A tudomány eddigi kutatóit összekötő kapocs nem elsősorban azok szellemi rokonságában kereshető, hiszen számtalan áramlat képviselői vettek részt a magyarságtudomány névvel összefoglalható diszciplína művelésében. Felfogásukban az a közös vonás, hogy a hungarológiát mindannyian több tudományágat magában foglaló tudományegyesítésként értelmezik. (Kivéve talán Bibó Istvánt, aki óvott a szaktudományos ismeretek közvetlen politikai hasznosításától, és Németh Lászlót, aki inkább erkölcsi, mint szaktudományos oldalról közelítette meg a kérdést.)

A magyarságtudomány kutatási körén belül ma kitapinthatóan két fő áramlat különíthető el, legalábbis tudományelméleti szempontból.

Az egyik irányzat azt vallja, hogy a nemzetiség-(magyarság)tudomány a különböző társadalomtudományi ágazatok összességének összehangolt művelését jelenti, amelyben a kutatások középpontjába a nemzettel-magyarsággal kapcsolatos kérdések vizsgálata kerül. (Für Lajos definíciója.) E felfogás szerint a magyarságtudományban helyet kell kapnia az ún. "kemény" társadalomtudományoknak is (szociológia, statisztika, jogtudomány stb.).

A második – Kósa László szerkesztő által is képviselt – irány főképpen a humán tudományok módszereivel igyekszik egy népcsoport (jelen esetben a magyarság) legfőbb jellemzőit összefoglalni. A magyarságot a történelem folyamán kialakult egyéni kultúrája különbözteti meg más népektől, függetlenül attól, hogy mely állam keretei között él – vallja ez a felfogás –, így kultúrkörébe természetesen beletartoznak a határon túl élő magyarok is. A kulturális összetartozást leginkább a közös nyelv használata tarthatja

meg, így a nyelvtörténet, a nyelvfejlődés vizsgálata alapvető fontosságú (nyelvtudomány). A kultúra kialakulására nagy hatással volt a közös történelmi múlt, amelynek kutatása szintén a hungarológia fő feladata (történettudomány). A művészetek fontos szerepet játszanak a kulturális identitás kialakulásában, csakúgy, mint a népszokások, néphagyományok (irodalomtörténet, művészettörténet, néprajz, folklór).

A fentebbi tudományterületi felsorolás egyben a "Magyarságtudomány kézikönyvének" szerkezeti beosztását is jelenti. A bevezető tanulmány után – amely a hungarológia fogalmi változásaival, kutatási előzményeivel foglalkozik – az egyes fejezetek egymással párhuzamosan tárgyalják a magyar nép nyelvtörténetét (szerzője: Kiss Jenő), politikatörténetét (Gergely András), művelődés–(irodalom)történetét (Köszeghy Péter, Szegedy–Maszák Mihály) és néprajzát (Kósa László, Szemerkényi Agnes); ez utóbbi kivételével kronologikus rendben. Ennek következtében egy–egy korszakot a maga teljességében három helyről "összeolvasva" ismerhet csak meg az olvasó. Talán szerencsésebb lett volna a könyvet egységes kronológiára felfűzni és azon belül alfejezetekre tagolni. (Bár ekkor aligha kaphatta volna a kötet a Magyarságtudomány kézikönyve címet...) Maguk az összefoglalók egyébként színvonalasak és informatívak, bár egy–két kivételtől eltekintve nem mutatnak be újabb kutatási eredményeket. A szerzők – és ez különösen vonatkozik a két irodalom– és művészettörténeti fejezetre – rengeteg adatot zsúfolnak terjedelmében limitált szintéziseikbe, némiképp lexikonszerűvé téve olvasásukat. Az adatgazdagsághoz sajnos nem járulnak a visszakeresést megkönnyítő mutatók (legalább név– és földrajzi mutató), pedig a tanulmányok összefoglaló jellege és különösen a három, ugyanazt a tárgyidőszakot párhuzamosan feldolgozó munka időnkénti átfedései ezt szükségessé tennék.

A kötetet a szerkesztői bevezetés három olvasói csoportnak ajánlja: a magyarul tudó külföldieknek, a magyar származású, külföldön élő honpolgároknak és a hazai érdeklődőknek. Az első két kategória esetében a könyvben foglalt adatmennyiség túl sok, míg a harmadik számára túlságosan általános – legalábbis magyar nyelven. Egy ilyen összefoglaló jellegű kiadványt hasznosabb lett volna idegen nyelven (nyelveken) megjelentetni, hasonlóan az 1943-as kiadású "A Companion to Hungarian Studies" című kitűnő kézikönyvhöz, amelyhez képest a Magyarságtudomány kézikönyve kevésbé kikristályosodott szerkesztési koncepciót képvisel. (Szerk.: Kósa László, Budapest, 1991. Akadémiai, 809 I.)

DIPPOLD PÉTER

Hadtörténelem fiataloknak

A történelemtanítás korszerűsítésén munkálkodó szakemberek véleménye egységesnek tűnik abban, hogy a hatékony történelemtanítás és –tanulás kulcsát a tanulók önálló ismeretszerzési képességeinek a korábbinál tudatosabb és sokrétűbb fejlesztésében látják. A külföldi példákat is figyelembe véve, ez a szemlélet tükröződik a készülő Nemzeti Alaptanterv követelményeiben is. Ebben olyan igények fogalmazódnak meg, amelyek megkövetelik, hogy a tanulók a tankönyveken kívül ismeretterjesztő könyveket és cikkeket is rendszeresen felhasználjanak a tanulásukhoz. Hiszen enélkül nehezen érhető el